

Dansk, 3.-5. klasse
Omfang: 1-2 lektioner

Billedtekster og overskrifter

Disse tre øvelser lærer eleverne, hvordan en god billedtekst kan gøre et billede mere spændende og informativt – eller give det ny mening. Og hvordan man laver en god overskrift.

Billedtekster er meget vigtigere, end mange tænker. Og hvis I laver Børnenes Egen U-landskalender, skal eleverne netop udvælge fotos og skrive billedtekster til.

Du får også baggrundsviden og eksempler, du kan bruge som introduktion og klassesamtale. Øvelserne kan laves i grupper eller hver for sig.

Inspiration til læringsmål:

- Eleven kan bevidst vælge samspil mellem tekst og billede i henhold til formål.
- Eleven kan udforske samspillet mellem tekst og billede.

Inspiration til tegn på læring:

- Eleven sætter ord på forskellige billedteksters virkemidler

Kompetencer og målpar:

Kompetenceområder	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensmål
Dansk efter 4. klasse		
Læsning	Eleven kan læse multimodale tekster med henblik på oplevelse og faglig viden	Sammenhæng 1: Eleven kan samtale om teksters budskaber / Eleven har viden om teksters påvirkende situation
Fremstilling	Eleven kan udtrykke sig i skrift, tale, lyd og billede i velkendte faglige situationer	Fremstilling 2: Eleven kan udarbejde multimodale tekster / Eleven har viden om beskrivende og berettende fremstillingsformer
Fortolkning	Eleven kan forholde sig til velkendte temaer i eget og andres liv gennem undersøgelse af litteratur og andre æstetiske tekster	Fortolkning 1: Eleven kan forklare sin tekstforståelse / Eleven har viden om sammenhæng mellem virkemidler og budskab i tekster
Fortolkning	Eleven kan forholde sig til velkendte temaer i eget og andres liv gennem undersøgelse af litteratur og andre æstetiske tekster	Vurdering 2: Eleven kan deltage i samtaler om teksters kvalitet / Eleven har viden om kvalitetsskriterier
Dansk efter 6. klasse		
Læsning	Eleven kan læse og forholde sig til tekster i faglige og offentlige sammenhænge	Forberedelse 1: Eleven kan orientere sig i tekstens dele / Eleven har viden om rubrikker, billeder, diagrammer og grafik

Læsning	Eleven kan læse og forholde sig til tekster i faglige og offentlige sammenhænge	Sprogforståelse 1: Eleven kan anvende overskrifter og fremhævede ord til at skabe forståelse af tekster / Eleven har viden om ord og udtryk, der forklarer nyt stof
Læsning	Eleven kan læse og forholde sig til tekster i faglige og offentlige sammenhænge	Sammenhæng 1: Eleven kan vurdere teksters perspektiv på et emne / Eleven har viden om metoder til sammenligning af teksters perspektiver
Læsning	Eleven kan læse og forholde sig til tekster i faglige og offentlige sammenhænge	Sammenhæng 2: Eleven kan vurdere teksters anvendelighed / Eleven har viden om kriterier for teksters anvendelighed

Klassesamtale om billedtekster

Præsenter klassen for, hvad billedtekster er. I elevbogen er der billedtekster til næsten alle billederne. Fortæl om gode og mindre gode billedtekster, og hvorfor de er vigtige. Du får inspiration i baggrundsafsnittet nedenfor.

På de følgende sider får du også en række eksempler, du kan bruge i klassen – vis dem på storskærmen eller del dem ud og diskutér, hvilke billedtekster, der fungerer godt og hvorfor. Desuden får du tre små øvelser, eleverne selv kan arbejde med – alene eller i grupper.

Baggrund til samtalen

Det særlige ved billedtekster er, at de skal spille sammen med et helt andet medie end ord, nemlig en illustration. Og så er billedtekster supervigtige for læseren. Derfor er det godt at vide noget om, hvordan billeder og tekst fungerer sammen.

Fire vigtige pointer om billedtekster

- En god billedtekst kan gøre en verden til forskel for, hvordan man opfatter billedet – og hvad man lærer.
- Næst efter overskriften, så er billedteksterne ofte det første – og måske det eneste! – man læser, når man bladrer op på en side, eller når man kommer ind på en webside. Derfor er en billedtekst en vigtig chance for at fortælle læseren noget særlig vigtigt. Det ved alle dygtige redaktører, og derfor gør de sig umage med dem.
- Skriver man blot "en ko" ved et billede af en ko, så giver billedteksten intet til billedet. Så kan den godt undværes. Og så er billedet kun pynt.
- Man må altid give læseren lidt mere, hjælpe lidt til. Den gode huskeregel er altid at spørge sig selv: Hvorfor skal min læser se på dette billede, hvad skal hun lære af det, eller hvad vil jeg gerne fortælle hende med det?

Tre måder at lave billedtekster på

1. Billedtekster kan forklare om, hvad der er på billedet.
2. Billedtekster kan bruges som en lille faktatekst, der giver læseren en vigtig viden – og hvor billedet bare bruges som et eksempel.
3. Billedtekster kan også bruges på en helt tredje måde, der mere handler om at 'drille' læseren lidt, lave sjov eller lege med fantasien: Teksten kan helt ændre betydningen af billedet ved at fortælle om noget, man ikke ser på billedet. Eller måske noget, man forestiller sig vil ske om et lille øjeblik. Nogle kalder dette en udvidende billedtekst.

Se tre eksempler på arket på følgende side – dem kan du evt. vise til klassen.

Også vigtigt på de sociale medier og i reklamer

Billedteksten kan altså fuldkommen styre, hvordan vi ser billedet, og hvad vi får ud af det. Så på en måde er billedteksterne og overskrifterne det vigtigste.

Det gælder i høj grad også på nettet.

På de sociale medier er billedteksten helt i centrum: Næsten al kommunikation på Facebook, Instagram, Snapchat og andre platforme fungerer ved hjælp af et billede med en lille overskrift og en kort (billed-)tekst.

Plakater og reklamer fungerer omtrent på samme måde: De har næsten altid form af et billede plus en kort tekst.

Og i artikler og bøger er det som nævnt ofte billedteksterne, der bliver læst først.

På de næste sider finder du:

- 2 ark med eksempler til at vise frem til klassesamtale.
- 1 elevøvelse med billedtekster.
- 2 elevøvelser med overskrifter.

Eksempel 1:

Hver onsdag er der idræt i skolen ved Turkana-søen. Den dag, vi kom på besøg, skulle børnene lære at stå på hovedet.

Eksempel 2:

Motion er vigtigt – også i Kenya: Børnene i de små landsbyer ved Turkana-søen har også brug for at få gang i kroppen i løbet af skoledagen. Ligesom danske skolebørn. I frikvartererne spiller de bold og leger fangeleg. Men de har også en time med idræt hver dag. I dag skal de lære at stå på hovedet.

Eksempel 3:

Der er mange flotte myrer i Kenya, men man må gøre sig lidt umage for at få øje på dem.

Samtale i klassen:

Hvilke billedtekster fungerer bedst? Hvordan ændrer teksten billedet?

- 1:** Mums, sådan en vil jeg gerne have!
- 2:** Fladbrødene her er lækre og varme. De hedder chapati. De bliver bagt på en pande, og man spiser dem ofte i Kenya. Man får sovs og grøntsager til og nogle gange kød.

- 1:** Skolen her er kun for piger, så drengene går på en anden skole. Sådan er det ofte i Turkana. Alle pigerne i klassen har det samme tøj på. Det hedder en skole-uniform.
- 2:** Damen har en blå bluse på og en sort nederdel. Hun har også to sandaler. Alle de andre har hvide bluser på og røde kjoler, og der er meget varmt derinde.

- 1:** Vand.
- 2:** Pigen hjælper sin mor med at hente rent vand til at drikke. Det må de hente i en brønd. Der er ret langt at gå. I landsbyerne i Turkana har de nemlig ikke nogen vandhane i deres hytte.

- 1:** Jeg kan rigtig godt lide geder. De har mærkelige øjne, lidt som et monster. Men man kan godt klappe dem, og de bider ikke. De laver nogle tørre lorte, som ikke lugter så slemt.
- 2:** Drengen skal passe på familiens geder hver dag. Gederne er smarte i en ørken, for de kan spise næsten alt, også tørre grene. Og de giver både mælk og kød.

- 1:** I byerne i Kenya kan man blive kørt rundt med en cykel-taxa. Ham, der kører cyklen, får penge for det. Det er hans job. Så på den måde får han råd til at købe mad til sin familie.
- 2:** Man må ikke køre to på en cykel. Men de her to nede i Kenya gør det alligevel. Måske er der ikke så meget trafik. Men det er ikke særlig smart at bære alle de ting i stedet for at holde ordenligt fast.

- 1:** Jeg tror, at drengen er fattig.
- 2:** Drengens familie er meget fattig. De har ikke råd til at købe legetøj. Men børnene i Turkana er gode til at lave legetøj selv. Drengen her har lavet en fin sejlbåd af en gammel sandal.

Øvelse: Billedtekster

Skriv selv billedtekster. Gør billedet mere spændende ved at fortælle om noget, du har lært om Kenya.

Klassesamtale: Overskrifter

Overskriften fortæller, hvad teksten handler om, og den skal give folk lyst til at læse teksten. Nogle gange lover overskriften mere, end teksten kan holde. Andre gange er overskriften utydelig eller kedelig.

Her har vi samlet nogle eksempler på overskrifter, som kunne være overskriften til en lille faktatekst eller billedtekst. Hvilke af disse overskrifter ville give dig lyst til at læse en tekst, der står neden under? Og hvilke fortæller for lidt?

Fisk

Kapitel 1

Han laver sit legetøj selv

De laver Afrikas lækreste te

Biler i byen

Derfor er hyænen så farlig

Her står noget om Kenya

Nam-nam: Bananmos med kød

Øvelse: Overskrifter

Skriv selv overskrifter til korte faktatekster. Prøv, om du kan beskrive præcis, hvad teksten handler om i så få ord som muligt. Eller skriv helt kort det vigtigste eller mest overraskende af det, teksten handler om.

Eksempel:

Salt gør fisken holdbar

Fiskerne kan sælge fangsten på markedet. Men byen ligger langt væk. Så risikerer fiskene at blive dårlige. Derfor gnider man fiskene ind i salt. På den måde tørrer de og kan holde sig længe.

Skriv nu selv overskrifter til teksterne:

Børnene i Turkana synes også, at det er sjovt at lege med biler. De bygger bilerne af ting, de kan finde. Det kan være noget ståltråd. Hjulene kan være lavet af træ eller affald.

I byen Lodwar er der et dyre-marked. Her kan man købe og sælge husdyr som køer og geder. Nogle kommer langvejs fra, så der er for langt at gå. Så kommer dyrene op på motorcyklen i stedet for.

Folk i Kenya elsker at drikke te. Der skal være mælk og sukker i. I Kenya er der mange store temarker. De grønne blade bliver plukket af buskene. Bagefter bliver de tørret. Kenya sælger meget te til andre lande.

Kenya tjener mange penge på turister. De kan godt lide at besøge Kenyas flotte kyst. Her er der nemlig flotte strande. Havet hedder Det Indiske Ocean.

De ældre mænd i Turkana har en særlig skammel. De har den med alle steder. Så kan de altid tage et lille hvil. Den kan også bruges som en slags hovedpude. Når mændene dør, bliver skamlen begravet sammen med dem.

Det største slum-område i Nairobi hedder Kibera. Her bor der mange, mange tusinde mennesker. Gaderne er meget smalle. Når det regner, flyder det med vand i gaderne. Det kommer også ind i skurene. Børnene hjælper til derhjemme. De hjælper blandt andet med at vaske op og købe ind.